

Flip ten Cate: 'Omgevingskwaliteit ontstaat niet vanzelf'

Ruimtelijke kwaliteit heeft een koppositie gekregen in de pas verschenen Omgevingswet, constateert een tevreden **Flip ten Cate**. De lokale democratie krijgt volop de ruimte om met het onderwerp aan de slag te gaan, maar juist daar is de directeur van de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit niet helemaal gerust op.

RUIMTE, INFRA EN VERKEER

Het begrip welstand heeft de laatste jaren aanzienlijk aan belang ingeboet. Zes gemeenten hebben welstand volledig afgeschaft. Ruim driekwart van de gemeenten maakte hun grondgebied voor een deel welstandsloos. 'Een aantal daarvan,' zegt directeur Flip ten Cate van de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit, 'toetst alleen in de monumentale binnensteden nog op beeldkwaliteit.' Het dieptepunt kwam in maart vorig jaar. Gemeenten hoeven sinds dat moment geen commissie meer in te schakelen, ambtenaren mogen de welstandstoets zelf doen. Dit tot ergernis van de achterban in de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit die het werk van welstands- en erfgoedcommissies faciliteert en gemeenten bij de les houdt wat de eisen vanuit de Woningwet betreft. Werk dat dus flink aan waarde heeft verloren.

Flip ten Cate (1957) werkte enige jaren als ambtenaar in de stadsvernieuwing bij de gemeente Amsterdam voor hij journalist werd. Bij het vakblad *Binnenlands Bestuur* specialiseerde Ten Cate zich in architectuur, ruimtelijke ordening, volkshuisvesting, milieu en bestuurlijke organisatie. In 2002 verliet hij de journalistiek om directeur te worden van de Federatie Welstand (thans Federatie Ruimtelijke Kwaliteit), de vereniging van welstands- en monumentencommissies en onafhankelijke advies-teams voor ruimtelijke kwaliteit. Hij is een van de initiators van Mooiwaarts, het pleidooi om in de Omgevingswet waarborgen te scheppen voor een goede omgevingskwaliteit.

Ten Cate omarmt dan ook de Omgevingswet, omdat die een heel andere wind laat waaien. De nieuwe wet legt een zorgplicht voor kwaliteit van de omgeving bij initiatiefnemers en gemeenten. Ruimtelijke kwaliteit staat in de wetstekst zelfs als hoofddoel geformuleerd. Die verdienste komt op het conto van de initiatiefgroep Mooiwaarts die mede dankzij Ten Cate tot stand is gekomen. Zo'n 1800 bekende namen, onder wie oud-wethouder Adri Duivesteyn van Almere, architect en oud-rijksbouwmeester Liesbeth van der Pol en ontwikkelaar Rudi Stroink, zetten eind 2012 hun handtekening onder een indringend pleidooi om de kwaliteit van bebouwing en landschap niet schromelijk te verwaarlozen in wat 's lands grootste wetgevingsoperatie sinds 1813 heet. Want daar zag het wel naar uit. De projectdirectie met de cynische naam Eenvoudig Beter bleek niet ongevoelig. Was het begrip in de toetsversie niet terug te vinden, in het medio juni verschenen wetsvoorstel is omgevingskwaliteit tot hoofddoel verheven. Met stip op 1!

Gefeliciteerd, u kijkt terug op een succesvolle lobby. Bent u tevreden? 'Nog niet helemaal, omgevingskwaliteit ontstaat niet vanzelf. Het is goed dat deze wet de obstakels uit de weg ruimt die nu verhinderen dat grote bouwprojecten de kwaliteit van de omgeving verbeteren. Niet de onwrikbare en vaak absurde normen en het sectorale denken vanuit dichtgetimmerde beperkingen en belemmeringen staan meer centraal, niet de vraag of een project wel mag binnen alle regels, maar de vraag of het project bijdraagt aan het publieke belang. Bij deze vraag heeft een wethouder de ruimte om te zeggen: ik vind dat een mooi plan, dus dat gaan we doen, ook al is het strijdig met de normen. Ik ben daar enthousiast over. Kwaliteit kun je niet in strakke regels vangen. Ruimtelijke kwaliteit is een vorm van waardetoevoeging aan gebouwen en woonbuurten en het beleven van de eigen omgeving door bewoners. Wat is het koper, goud en brons in onze omgeving dat we moeten poetsen? Kwaliteit en schoonheid ontstaan in de harten van mensen en worden werkelijkheid waar visie, vakmanschap en daadkracht zich met de omgeving verbinden.'

Wat kan er dan nog misgaan? 'Er moet nog veel gebeuren. De Omgevingswet garandeert niet dat die verbinding gelegd wordt. De bal ligt bij de lokale democratie. De vraag of een ontwikkelingsproject aansluit bij de ambities van de plaatselijke gemeenschap staat voortaan centraal. Ik hoop allereerst dat de gemeenteraad met de wethouder de discussie zal aangaan of de rechtsbescherming van bewoners voldoende geborgd is. Te vaak immers worden inwoners vandaag de dag bij bouwplannen gepasseerd. Ik hoop bovendien dat ze de wethouder vragen: leg nou eens uit waar de maatschappelijke meerwaarde van een project in zit.'

Hoe moeten wethouders dat doen? 'Wil een wethouder kunnen vaststellen of een bouwproject meerwaarde heeft, dan moet hij goed op een rij hebben staan wat hij onder meerwaarde verstaat. Er moet een visie zijn op de waarden die een gemeente heeft en versterken wil. Daarom hebben wij ervoor gepleit gemeenten te verplichten een omgevingsvisie op te stellen. Anders gaan bestuurders ad hoc reageren en zijn ze ontvankelijk voor private belangen, juist omdat het publieke belang onvoldoende is gedefinieerd. De invloed van private partijen is niet slecht. Vaak gaat het goed, maar het gevaar van willekeur ligt op de loer. De exercitie van de omgevingsvisie dwingt een gemeente fundamenteel na te denken over de kwaliteit van de stad en hoe je daarmee omgaat. Minister Schultz van IenM wil inderdaad van geen verplichting weten. Met haar hand voor de mond zal ze echter toegeven dat ze dit betreurt. Maar de VNG heeft ongetwijfeld gezegd: als u ons dit wilt verplichten, moet er ook geld bij. Dat heeft ze niet, dus heeft de VNG haar zin gekregen.'

In een interview met SC zei minister Schultz te verwachten dat gemeenten gefaseerd een omgevingsvisie zullen invoeren. 'Ik denk dat veel gemeenten dat ongetwijfeld gaan doen, maar niet allemaal. Een aantal gemeenten zal deelvisies blijven maken, waarin het economisch belang de boventoon voert. Er zijn genoeg voorbeelden die dat bevestigen. Met de nieuwe wet hoeven gemeenten alleen nog

maar iets aan ruimtelijke kwaliteit te doen, als ze dat zelf willen. Een monumentencommissie is het enige verplichte orgaan in Omgevingswet. Daaruit spreekt niet bepaald de vooruitgang die de wet beoogt. Hier was vast de lobby van OCW en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te sterk. Wij stellen voor de naam om te dopen in "integrale adviescommissie". Veel gemeenten gaan al zo te werk met het instellen van een adviescommissie ruimtelijke of stadskwaliteit, die niet alleen de functie van monumentencommissie vervult maar ook beleidsadviezen geeft. In deze commissies zitten architecten, stedenbouwkundigen en erfgoed specialisten. Wat

wij beogen is in feite een doorontwikkelde welstandscommissie, die zich onafhankelijk over alle sectorale belangen uit kan spreken en tot een integraal advies aan de bestuurder komt. Wat zijn de gevolgen van het plan op de cultuurhistorische waarden, op welstand, op stedenbouw, op de publieke ruimte, enzovoorts. Wij denken dat dit niet ambtelijk kan. Iedere ambtenaar vertegenwoordigt zijn eigen deelbelang en wordt daar door zijn directeur op gestuurd als pion in het ambtelijk-politieke steekspel op het stadhuis. Nee, daarom een onafhankelijk advies.'

Pieter van den Brand

Directeur Flip ten Cate van de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit: 'Er moet een visie zijn op de waarden die een gemeente heeft en versterken wil. Daarom hebben wij ervoor gepleit gemeenten te verplichten een omgevingsvisie op te stellen. Anders gaan bestuurders ad hoc reageren.' Foto: Janneke Koorevaar

Ook uw visie in Sdu Focus?

Het vakblad *Sdu Focus* blikt vooruit op 2015.

Wat zijn de ambities van het kabinet voor het komende jaar en wat betekent dit voor gemeenten, waterschappen, provincies en rijksoverheid? Welke ontwikkelingen op het gebied van jeugdzorg, arbeidsmarkt, energie, veiligheid, wonen en water kunnen we verwachten? Experts uit het publieke domein geven hierop hun visie, waarbij **interactie tussen de bestuurslagen** het uitgangspunt is.

Deel uw visie op de kabinetsplannen met ruim 30.000 lezers!

- ✓ Volledig bereik bij bestuurders en leidinggevende ambtenaren
- ✓ Uitstekend Umfeld om uw organisatie te profileren

Verschijningsdatum: 10 oktober a.s.

Geïnteresseerd?

Wij voorzien u graag van een media-advies op maat. Kijk voor meer informatie op www.sdu.nl/focus